

Bergen, den 29/11 - 1972.

Nr. 1353.

Nyere norsk historie,
Postboks 45,
5014 Bergen Universitet.

Jeg har 7 barnebarn i alderen 9 1/2 år og fram til voksen
alder.

2 av dem, 13 og 15 år gamle, fortalte forleden at de skulle
se "Sannheten om Hakekorset" på skolen. - Såvidt jeg erindrer var ikke
denne film tillatt for barn da den gikk på kino? Menskolebarna må jo
"orienteres", og en skal jo tidlig krøkes o.s.v.

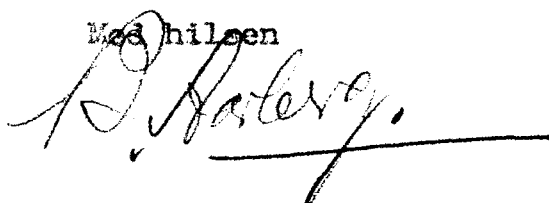
Jeg har aldri snakket med mine barnebarn om N.S., om okkupa-
sjonstiden og tiden etter, for jeg mener de bør bli mere modne og selv-
tenkende før de presenteres for disse merkelige saker og problemer. -
Sørgelig er det, at man på skolene skal ta for seg barna i så ung alder,
mens de ennå ikke har muligheter for å skjønne noe av det som har fore-
gått, og gjennom filmer som dette indirekte skape og vedlikeholde
hetsen mot "landssvikerne".

Det er et meget godt forhold mellom mine barnebarn og meg,
kanskje mere enn almindelig godt, og når de en gang i framtiden får
rede på min historie i forbindelse med okkupasjonstiden, vil de ganske
sikkert sammeligne med hva de ble proppet full med på skolen, og
undres storligen over hva de fikk "lære" der.

Mine barnebarn skal jo være det man populært kaller "nazi-
yngel", som det så ofte blir uttrykt, til tross for at mine svigerbarn
ikke er det, og jeg kommer godt overens både med dem og deres familier.
At mine barnebarn setter pris på meg, viser også det at jeg hver lørdag
får helgebeseøk av en av dem i tur og orden, og de passer på sin tur.
Forleden fikk jeg besøk av 2 av dem, bror og søster, 12 og 13 år gamle,
og de spurte om jeg ville være med på kino. De hadde penger selv, gjorde
de oppmerksom på, så det var ikke for å bli spandert på at de kom. Selv-
følgelig ble jeg med, og vi så en morsom barnefilm, og koset oss godt.

Til sammenligning mellom tysk og norsk fangebehandling ved-
legges noen avskrifter, som barnebarna ennå ikke er kjendt med. Jeg
vedlegger også Aleksander Lange's : Dødsdommen over kommisarisk statsråd,
professor Ragnar Sigvald Skancke, En gjennomgåelse. Høyesteretts-
advokat, dr. jur. Jørgen Sverggaard: Lagmannsrettens hele oppfatning
beror på en synkverving, og har intet med virkeligheten å gjøre.

Mød hilsen

Bilag.

Redegjørelse fra Anders Bjertnes om fangemishandling på Voss.

Dette vil kunne finnes i Marta Steinsviks "Primodige Ytringer", hvis denne bok er å oppdrive:

15. juni 1945 om formiddagen var jeg til forhør hos dommerfm. på Voss, herr Hellesnes. Jeg avga da overfor ham forklaring ang. mitt medlemskap i N.S. og min tjenestegjøring i N.S.V. Om ettermiddagen samme dag ble Willy Moss og jeg beordret til å arbeide på militærlasarettet på Voss. Korporal Solheim hentet oss på Skolehaugen, hvor vi var internerte, og førte oss til lasarettet. En politisoldat ved navn Moi var med. Da vi kom til lasarettet ble vi av Solheim kommandert ned i kjelleren. Her fikk vi ordre om å finne fram va skefiller og teppe vann i 2 bøtter. Moss ble satt til å låse opp døren til et rom som lå lenger inne i kjelleren. Mens han holdt på med dette fikk Moss 2 slag i hodet av Moi. Slagene var så kraftige at han holdt på å falle om på gulvet. Så snart døren var åpnet, ble vi kommandert springmarsj inn i rommet innenfor. Der inne lå liket av en ung dame, frk. Ebeltoft, som for et par dager siden hadde skutt seg selv. Liket var siden blitt oppbevart i lasarettets kjeller. Det lå fullt påkledd på en bære. Moss og jeg ble kommandert til å ta klærne av liket. Under arbeidet med dette slo Moi flere ganger til Moss i hodet. Etter at klærne, med unntagelse av menstruasjonsbindet var tatt av liket, la vi dette på en tomsekk på gulvet. Vi fikk så ordre til å gå igang med vasking av liket. Under arbeidet med dette fikk Moi til stadighet slag og spark av Moi, samtidig ble han skjelt ut for djevel og lign. uttrykk. Solheim og Moi hadde en seddel fra politiet på Voss hvor våre navn var ført opp. Da vi hadde holdt på en stund med vaskingen spurte Moi: "Er det du som heter Bjertnes?" På dette sva rte jeg bekreftende, og Moi ga da Moss ordre om å slutte med å vaske og ta seg en hvil, mens jeg skulle fortsette vaskingen alene. Moi tok nu til med en hensynsløs mishandling av meg. Mens jeg fortsatte å vaske liket, fikk jeg flere ganger slag og spark. Han brukte også hele tiden grove skjelsord, bl.a. "Nazisvin", "Satan", "Frontsvin", "Djevel" o.l. Flere ganger kjentok han: "Du har vel sett lik før du som har vært ved fronten", og: "Håndter liket pent, husk på det er et lik". Moi fant det ikke tilfredstillende med slag og spark og skjelsord. Jeg måtte skiftevis hoppe i harehopp over 1/2 time uten hvil. Vannet på gulvet var blandet med blod p.g.a. likvaskingen. Mois slag og spark hadde truffet sete, hoften og lårene. Når jeg ålet, sparket han også etter hodet mitt, øynene, tinningen pannen samt munnen. En gang under ålingen ble jeg oppmerksom på at Moi langet ut et kraftig spark mot mitt underansikt, sikkert i den hensikt å sparke ut tennene på meg. Heldigvis fikk jeg i rette øyeblikk heist meg litt opp, slik at sparket bare traff meg i munnen med skjøftet på støvlen. støveltåen ramet venstre skulder og satte et blodig merke som var synbart i 3 uker etterpå. Slagene jeg fikk i hodet var så kraftige at jeg ble helt fortumlet, og flere ganger måtte riste kraftig på hodet for å bli noenlunde klar igjen. Da jeg omsider trodde meg ferdig med vaskingen, ble jeg tvunget

til å ta av menstruasjonsbindet og vaske den døde kvinnen i skrittet. Mens jeg holdt på med dette, ble jeg hele tiden slått og sparket av Moi. Da jeg var ferdig med vaskingen, ble jeg kommandert til å ta likklærne på liket og legge det i kisten. Dette arbeide fikk jeg ikke lov til å ta imot hjelp til. Da jeg holdt på med liksvøpet, syntes Moi at det gikk for sent, og slo meg i hodet så jeg ravet bortover gulvet som en beruset. Likevel prøvet jeg å fortsette arbeidet, men fikk et spark i hoften så jeg kantret bortover gulvet. Så måtte jeg åle igjen. Knærne i buksene mine var nå slitt helt vekk, men likevel måtte jeg fortsette ålingen under slag og spark og skjelsord. Jeg ble også tvunget til å kysse sementgulvet der hvor blodvannet var, og da Moi syntes at jeg ikke presset munnen nokk mot sementgulvet, dunket han hodet mitt mot det. Omsider ble jeg ferdig med påkledningen av liket og hadde lagt dette i kisten og skrudd lokket på. Deretter ble jeg tvunget til å vaske ansiktet mitt i det vann som var brukt til vask av liket. Moi hadde nå fått en stor schäferhund som gikk løs nede i kjelleren. Klærne som var tatt av liket lå i en haug på gulvet. Moi satte hunden til å passe på klærne, og kommanderte meg til å ta klærne vekk fra gulvet. Hensikten var tydelig: Han ville få hunden til å fly på meg og bite meg. Moi tvang meg til å legge den døde kvinnens menstruasjonsbind i jakkelommen min, og så måtte jeg ennu en stund fortsette med harehopp, åling og gulvvask. Da gulvet var vasket, skulle jeg ta fra hverandre feltbåren som liket hadde ligget på. Mens jeg holdt på med dette sto Moi med maskinpistolen spent og usikret og fingeren på avtrekkeren, og gnudde munningen av løpet rundt i ansiktet på meg og i hodet forøvrig. Flere ganger stoppet han med munningen rettet mot tinningen min. Han var så opphisset at det var rent følt å se på ansiktet hans, som var helt fordreiet. Jeg tvilte ikke på at jeg kunne risikere å få en kule gjennom hodet før jeg visste ordet av det, men heldigvis grep korporal Solheim inn. Han fikk meg fra Moi og tilbake til skolen.

Jeg kan til slutt nevne at det var flere skuelystne nede i kjelleren og så på mishandlingen. Lasarettets sykesøster var flere ganger nede, så hun var fullt klar over hva som foregikk. En gang pratet hun og Moi om liket, og sa at det var en sjelden vakker og harmonisk kvinnekropp. Dr. Rongen oppholdt seg også en stund i kjelleren. - Da jeg kom tilbake til skolen var jeg fryktelig tilredt. Venstre tinning og halve pannen var svært opphovmet. Venstre øye var slått igjen, og det høyre var helt blodig på grunn av at Moi en gang hadde trukket munningen på maskinpistolen mot øyet og dreiet sakte rundt. Kjevene og leppene mine var også sterkt opphovmet etter de slag jeg hadde fått. Både trøyen og buksen hang i laser etter "ålingen", og knærne var store blødende sår. Rikspolisetsoldat Lenes, som hadde vakt på gangen, rapporterte saken til sin overordnede, og jeg ble innkaldt til politisersjant Krag for å avgi forklaring. Filåtede var

også politifenrik Gisle Johannessen, lensmann Helleenes, o.r.sakfører Mossige-Nygaard, og sjefen for de norske tropper på Voss, en major. Etter denne mishandling, som jeg ovenfor har gitt en skildring av, var jeg sykemelét og arbeidsufør i over 1 måned. Jeg led av hodepine og svimmelhet, dessuten hadde jeg betennelse i venstre kne og en stygg verkefinger. Jeg har fremdeles synbare merker etter arr på begge knær.

Knappen, 6/11 - 1945

Anders Bjertnes (s.)

Avskrift av brev til Politimesteren i Tromsø,
fra varetektsfange Harald H. L. Pedersen:

Ang. grov fangemishandling, tortur m.v. mot politiske varetektsfanger på
Sydspissen fangeleir sommeren 1945.

Jeg kan ikke tilbakeholde min forbauselse over at jeg ennå pr. idag ikke er blitt avhørt i anledning av mine 2 anmeldelser vedr. de uhyrlige overgrep jeg og andre politiske fanger ble utsatt for på Sydspissen. Den siste anmeldelse er nå over 2 måneder gammel.

Den kjensgjerning at norske politiske fanger i sommer led umenneskelig overlast i Troms fylke bl.a. på Sydspissen, er nå så kjendt, og i så vide kretser, at skandalen bare blir enda større ved at myndighetene ikke viser den tilstrekkelig oppmerksomhet.

Jeg tillater meg nedenfor i kortest mulig form å bringe i erindring hva jeg var utsatt for, idet jeg lar uomtalt en lang rekke overgrep:

1. Jeg arrestertes 10. mai 1945 og satt 3 uker i Harstad, hvoretter jeg førtes til Tromsø til Sydspissen fangeleir, hvor vaktene straks bestjal meg for klær, skotsøy, tobakk m.v. samt for kr. 380.- i kontanter.
2. Den psykiske mishandling begynte straks etter innsettelsen ved at vakt-sjefen oppleste for meg min dødsdom, som ble å fullbyrde straks det var blitt bestemt om jeg forinnen skulle grave min egen grav, eller om andre skulle gjøre det. Dagen etter meddeltes jeg at henrettelsen skulle skje ved skyting, og at tyskerne skulle grave graven. Jeg meddeltes at jeg hadde adgang til å søke henrettelsen utsatt, hva jeg ikke ønsket å benytte meg av. I de følgende 10 dager oppstiltes jeg til forskjellige tider av døgnet, alt i alt 12 ganger foran eksekusjonspeltoengen, dog ble henrettelsen alltid i siste øyeblikk utsatt, under foregivende av at jeg iflg. nettopp ankommet ordre først skulle avhøres på nytt.
3. Jeg var anbragt i mørkeselle i 2 1/2 måned.
4. Ernæringen var utilstrekkelig, nemlig brød uten smør i 2 1/2 md. De ganger jeg erholdt middagsmat besto den av ca. 1/5 av vanlig rasjon. Av drikkewaan fikk jeg kun 1/2 fl. pr. uke.
5. Jeg ble tvunget til hver natt gjennom 2 1/2 md. i ligge i en likkieste istedenfor seng. Sengklær ble ikke utlevert. I likkiesten ble det slått

vann, hvorved jeg alltid lå vått. Jeg ble gjentagne ganger i fulle klær beordret ut i sjøen, angivelig for å vaske meg, og måtte i gjennomvåte klær ligge i kisten, idet jeg ikke fikk lov til å klå av meg eller skifte. Kistelokket ble lagt på, hvorved jeg en rekke ganger nær drepes av luftmangel. De stadige og harde straffeesersiser hver natt forhindret at jeg led kvalningsdøden.

6. Etter at sko og strømper ble tatt av meg ble jeg lagt på ryggen med sammenbundne ben over en kasse, hvorefter jeg med gummibatong ble slått under fotsålene for å framkalle tilståelser av gjerninger jeg ikke har øvet. Slåingen varte hver gang til jeg mistet bevisstheten. Denne bastonade ble gjentatt 6 ganger.
7. Under avhør ble jeg sparket bl.a. i maven så jeg hadde blod i avføringen gjennom ca. 3 uker. Jeg ble sparket en lang rekke ganger, bl.a. i skrittet.
8. For å framkalle tilståelser ble jeg slått med kølleslag over ryggen og nyrene, hvorved jeg fikk blod i urinen i mer enn 4 uker.
9. Jeg ble underkastet straffeesersis av varighet mellom 1 1/2 og 3 timer med banking eller pisking på bar overkropp 3 ganger pr. døgn gjennom 2 1/2 måned.
10. For å framkalle tilståelser ble jeg bakbundet og heist opp i tau etter benene, fritt hengende med hodet ned og banket med stokk eller pisket til jeg faldt i avmakt. Ved 2 av disse tilfeller fikk jeg beholde klærne på, ved de andre 6 anledninger ble jeg før(opphengingen) oppheisingen fullstendig avkledd. Ved en av disse sadistiske avstraffelser ble mine kjønnsorganer mishandlet, etter at jeg var faldt i avmakt.
11. I sadisme ble jeg, i tillegg til ovennevnte, avkledd og pisket og i øvrig legemskrenket 24 eller 26 ganger.
12. Jeg ble brent i munnen ved å bli tvunget i munnen en glødende kniv.
13. Jeg ble ved en anledning tvunget til i 2 1/2 time å stå mellom veggen og en glødende ovn, som stadig fyrtes, til karne var delvis avsvidd, hvorefter jeg i 2 timer ble mishandlet med stokkeslag, og spark i underlivet til jeg mistet bevisstheten.
14. Jeg ble ved flere anledninger slått i hodet, bl.a. ved hjelp av et avbrukket sleggeskaft, inntil blodet strømmet fra venstre øre, munn og nese.
15. Vaktene søkte å skaffe meg av veien ved å la det se ut som jeg var skutt under fluktforsøk. Det ble skutt på meg med skarpt ved 3 forskjellige anledninger.
16. Alle mine begjæringer om legehjelp ble hånlig avvist.

Jeg har forlenget oppgitt til politiet navnene på flere av gjerningsmennene uten at disse til nå er blitt arrestert.

Fangemishandlingen var delvis vel kjendt både av politiembets- og tjenestemenn. Disse foretok ikke effektive skritt for å få uhyrlig-

hetene bragt til opphør. Hvis disse politifolk skulle ha forgjeves forsøkt å stoppe overgrepene, er jeg, og sikkert også den norske almenhet, interessert i å få vite hvem der bevirket at mishandlingene fikk fortsette.

Det er uomtvistelig at mishandlingene fortsatte mer enn 1 måned etter at politienbeds- og tjenestemennene var underrettet om forholdene. Det bemerkes, at min klage til politiet ble avvist av 2 av Deres politifolk som uttalte at de intet hadde å bemerke til mishandlingene av "lands-svikere". Jeg besidder endog navn på politimenn og sivile som, kjendt med forholdene og mishandlingene, uttalte sin tilfredshet med dette og oppfordret gjerningsmennene til ytterligere mishandling.

Jeg overtar selvfølgelig det fulle juridiske ansvar for riktigheten av samtlige her meddelte opplysninger og gjentar mitt tidligere forlangende om tiltale og straff.

Jeg er skjebnen takknemlig for at jeg slapp fra mishandlingene med livet i behold, slik at den norske almenhet og andre interesserte kan bli gjort kjent med hvordan fangebehandlingen har artet seg i Norge etter "frigjøringen".

p.t. Tromsø, den 12/12 - 1945
Harald Pedersen (sign.)

Disse opplysninger kan sjekkes, for gjerningsmennene ble stilt for retten, og senere dømt til fra 5 til 30 dagers frihetsstraff betinget. Høyesterett "skjerpet" dog denne dom til inntil 6 måneders fengsel, også betinget.

Pedersen var på Akershus samtidig med meg i 1947, og han som hadde vært en stor kraftkar var helt ødelagt. Det endte også med at han havnet på nerveklinikk eller sykehus. Han ble dømt til 16 år, men måtte sendes hjem etter 4 år, helt ødelagt.

Espeland, den 15/5 - 1946.

Herr Politimesteren

i Bergen.

Anmeldelse av mishandling ved arrestasjon og under fengselsopphold.

Den 9/5-45 om ettermiddagen meldte jeg meg frivillig til heimefrontmann Styrmoen, som ledsaget meg til Bergens Politikammer. Jeg ble deretter innsatt i fyllearresten, hvor jeg ble mottatt av en del desperate heimefrontkarer. De overfaldt meg med slag og spenn, jeg ble slått bevisstløs og deretter slengt på en vedhaug. Da jeg kom til bevissthet igjen var jeg slått blå over hele kroppen, jeg var opphovnet i ansiktet og hadde et beskadiget øye. De var 4 mann om denne bedrift, og deres uttryksmåte og opptreden var av en art jeg aldri kunne tenke meg muligheten av hos et kultivert folk. Jeg har sittet 9 mdr. i tysk fangenskap i Bergen og Oslo, men aldri vært ute for noe som minner om det jeg opplevet 9. mai i fyllearresten og senere på Espeland. Som øyenvitner til behandlingen i fyllearresten oppgis:

Leslie Olsen, Ole Larsen, Henrik Olsen, Reidar Nilsen,
Nils Sagvåg, Leif Michelsen, Eilif Sellick Nilsen og
Alfred Olsen.

Fra fyllearresten ble jeg overført til Krets-fengselet. Her satt jeg ca. 1 måned og fikk bra behandling. Deretter ble jeg sendt til Espeland sammen med en del andre fanger. Ved ankomsten hit måtte vi i 6 timer stå i stram rettstilling med ansiktet mot veggen, under stadige skjellsord, pinking i ryggen med maskinpistolene og velvillig opplysning om at maskinpistolene hadde svært lett for å gå av. Under disse opptrener var det flere som besvinte, deriblandt en kvinne. Etter opprivende scener med avrivning av klærne, som på flere ble flærret i stykker, kroppsvinsitasjon, trusler om skyting, og nye skjellsord, og etter at klærne var slengt til oss igjen som filler, ble jeg eskortert til den beryktede "Benken". Her satt jeg i 70 dager i et lite rom, 1 x 3,5 m. under stadig terror. Jeg fikk her straks, som så mange andre, en rød strek under mitt navn på

døren, det betyd at vi skulle ha ekstra streng behandling, leseforbud etc.

På "Lenken" hadde vi den første tid heller ikke lov å sitte utenom måltidene, og jeg fikk den "trøst" at det kom ikke til å vare lenge, for jeg skulle snart skytes. Der var stadig besøk av heimefrontfolk med nysgjerrige venninner og bekjendte. Disse beskuet oss som noen rare dyr, og der ble holdt oppvisning for gjestene med hinlegen und aufstehen etter beste prøisermønster. Hver dag i luftetimen hadde vi stadig "kadavereksersis", hvorunder vi måtte løpe til vi hadde blodsmak i munnen, og hadde de strengeste legemsøvelser til vi var helt utmattet. Selv gamle folk måtte delta i dette uten skånsel, og når luftetiden var slutt fortsatte plageåndene å "myke oss opp" inne i "Lenke"-korridoren. Resultatene var at vi ble helt fortvilet og nedbrutt, og gruete oss for luftingen. En eldre mann, Kehler, brøt helt sammen og gjorde selvmordforsøk en natt. - Hele dagen var vi utsatt for lignende terror, dørene ble stadig åpnet, og "sitt ned", "reis opp" ble kommandert i hurtig tempo som vi måtte følge, og kunne vi ikke sette oss på gulvet og reise oss igjen hurtig nok så lenge det behaget dem å kommandere, ble det nye skjelsord, trusler o.s.v. Det syntes å være særlig hyggelig sport å komme inn i sellen, stikke pistolen i maven på oss og skjelle oss ut, slenge selledøren igjen etter seg med en kraft så den truet med å splintres, og rope "Svin" til oss når de gikk igjen. Selv om natten kom de med regelmessige mellomrom inn i sellene, vekket oss og skjelte oss ut "fordi vi ikke sov".

Det blir for langt å gå i enkeltheter her om alt jeg opplevet på "Lenken". Det er svært uhyggelige erindringer, som står fullt på høyde med hva vi nå leser andre beskrive fra tyske forhør og fangenskap. Det psykiske og fysiske press vi var utsatt for var mange ganger av den art at vi gladelig hadde spasert direkte til retterstedet for å få slutt på elendigheten. Da jeg og et par andre ble kommandert på likgraving i Arna, følte vi det som å være i Paradis i forhold til lenkeoppholdet.

Mine erfaringer fra "Lenken" er ikke enestående. Hva jeg her har skrevet, og mere til, vil kunne bekreftes av samtlige som satt på "Lenken" med meg, og som til dels har nytt dette privilegium i lengere tid enn de 70 dager jeg satt der. I tysk fangenskap var der ikke noe forbud mot å motta eller sende post, jeg fikk motta alle slags pakker når som helst, og kunne få besøk hver uke. Siden 9/5 f.å. har jeg ennå ikke fått motta ett eneste besøk, til tross for at jeg er familiemann.

Når jeg nå kommer med denne anmeldelse, er det fordi jeg har hørt at man vil foreta undersøkelser om den slags og gjøre de skyldige ansvarlige. Det er den største skamplott som kan komme over et kultivert folk at den slags kan forekomme. Det er naturlig at man slår ned på slikt, hvis man vil gjøre krav på å stå på et litt høyere nivå enn dem man idag anklager og dømmer.

Johan Morseth (sign.)

Jeg satt på "Lenken" i 90 dager, samtidig med Morseth. Jeg fikk den første tid ingen krakk å sitte på, og gjennom den nederste dørfylling som besto av stålnetting ble det kontrollert at vi ikke satt på gulvet. Kehler satt 2 seller fra meg, han hadde kuttet pulsåren, og det var de natlige besøk Morseth beskriver som gjorde at Kehlens selvmordforsøk ble oppdaget så tidlig at han kunne reddes. - Morseth's klage resulterte i forhør, og han ble tilbudt en "byttehandel", slik at hvis han ville tilbakekalle den, skulle de til gjengjeld sløyfe noen tiltalepunkter.

